

СТИЦАЊЕ ПОВЕРЕЊА КОД КРЕДИТОРА КАО ЦИЉ И УСЛОВ ДАЉЕГ ОПСТАНКА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРЕДУЗЕЋА

Резиме: Основни циљ пољопривреде је остваривање профита, док производња хране представља сврху бављења пољопривредом. Економска и финансијска снага пољопривредног система – произвођача јесте основни параметар тржишне позиционисаности и признатости у условима тржишне економије и све присутније иностране конкуренције. У актуелним условима домаће пољопривреде, кредитни односи представљају нужност у процесу одржавања редовног функционисања система. Кредитне односе чине односи са добављачима, лизинг компанијама, банкама и осталим учесницима у правном промету. У процесу успостављања кредитних односа са пољопривредним системима најважнији фактори који утичу на квалитет и услове кредитних односа су: биолошки карактер производње и јак утицај природних фактора на резултате производње, сезонски карактер производње, спор обрт капитала и неуједначена економска оправданост између појединих линија производње. Стицање квалитетне кредитне способности није чин, већ процес у коме систем ствара имиџ о себи. Што је систем боље тржишно позициониран са аспекта кредитне бонитетности, може очекивати и повољније кредитне односе (мањи је ризик улагања у кредитно способније системе). У процесу стицања квалитетне кредитне бонитетности потребно је поштовати нека од начела, од којих су најважнија: начело очувања текуће ликвидности, начело очувања реалне вредности капитала и средстава и начело остваривања финансијске равнотеже.

Кључне речи: пољопривреда, бонитет, кредит, финансије.

Увод

Кредитна бонитетност било ког привредног субјекта, па самим тим и пољопривредног предузећа, најчешће се везује за оцену банке о способности тражиоца кредита да тражени кредит са припадајућим каматама и трошковима врати у уговореним роковима. Наведена констатација има оправдање у домаћој пракси јер се пољопривредна предузећа налазе у позицији да морају обнављати механизацију, основна средства, инфраструктуру, као и осавременјавати техничко-технолошке процесе. Наведена потреба пољопривредних предузећа узрокована је либерализацијом тржишта, притиском конкуренције из иностранства, преласком на тржишне услове привређивања и потребом за повећање рентабилности и економичности пословања, као услова те конкурентности на тржишту. С обзиром на релативно спор обрт капитала у пољопривреди и тешкоће да се из редовног обрта (из сопствених средстава) финансира обнова основних средстава, пољопривредна предузећа су принуђена да се ослањају на пословне банке као изворе финансирања.

Веома је погрешно кредитну бонитетност посматрати само кроз односе са пословним банкама, јер кредитни односи наступају у више случајева:

- редован кредитни однос са банкама (финансијски кредит),
- робни кредити кроз сарадњу са лизинг компанијама или осталим даваоцима лизинга,
- кредитни односи изражени кроз добијање одређених роба на одложено плаћање,
- кредитни односи изражени кроз докапитализације или заједничка улагања, где улагач средстава очекује да му се уложена средства врате уз остваривање одређене зараде.

Кредитну бонитетност пољопривредног предузећа чини његов рејтинг на тржишту и даје му одређени ауторитет. У креирању бонитетности пољопривредног предузећа посебно је важно да се унутар самог система (пољопривредног предузећа) дефинишу параметри за које се сматра да ће систему омогућити задовољавајући ауторитет на тржишту.

За пољопривредно предузеће веома је важно да профит дефинише као циљ свог пословања, а натуралну производњу као средство за постизање циља. Врхунска натурална производња није довољна да одржи систем на тржишту уколико се остварују негативни финансијски резултати. У условима тржишне привреде, у условима тржишне утакмице са иностраном конкуренцијом и у условима све интензивнијег приближавања економијама развијених земаља, финансијска снага система и његова кредитна бонитетност постају доминантни фактор квалитетне тржишне позиционираниости. Наравно, финансијска снага система и његова бонитетност зависе од квалитета и обима натуралне производње. Наведена зависност није у директној корелацији (већа производња не значи боље финансијске резултате), већ је потребно дефинисати натуралну производну структуру која ће у расположивим условима дати максималне финансијске и економске ефекте.

У дефинисању стратегије остваривања квалитетне тржишне позиционираниости на бази сопствене финансијске снаге потребно је поћи од специфичности пољопривреде и утицаја тих специфичности на услове кредитирања.

Специфичности пољопривреде које утичу на услове кредитних односа

Пољопривреду, у односу на остале привредне делатности, карактеришу многе специфичности које намећу потребу прилагођавања свих облика кредитних облигација специфичностима пољопривредне производње. Неке од специфичности пољопривреде које је чине другачијим у односу на остале привредне делатности су:

- биолошки карактер производње,
- утицај природних фактора на резултате производње,
- сезонски карактер производње,
- спор обрт капитала,
- непоклапање времена рада и времена производње,
- непоклапање производне и пословне године,
- могућност саморепродукције у натуралном облику,
- изражена хоризонтална и вертикална повезаност у производњи, итд.

Прилагођавање пољопривреде и произвођача из те области тржишним условима привређивања и опстанак на све конкурентнијем тржишту захтевају економско јачање пољопривредних произвођача. Економско јачање подразумева рационализацију у свим сегментима пословања, фаворизовање економских циљева пословања, укрупњавање поседа и производњу за тржиште, а не за себе. Будући да су банке најчешћи учесници у стварању кредитних односа са пољопривредним произвођачима, квалитет кредита мора бити прилагођен специфичностима пољопривредне производње. У противном, кредити као екстерни извори финансирања дугорочно могу погоршати положај корисника кредита и иницирати спиралу раста потреба за туђим изворима финансирања.

Због својих специфичности, пољопривреда у кредитним облигацијама, посебно у делу кредитирања од стране пословних банака, не може бити конкурент осталим привредним делатностима. Специфичности пољопривреде захтевају прилагођавање кредитне политике банака, рокова одложених плаћања, услова куповине на лизинг, итд. С обзиром на доминантност банака у кредитирању пољопривреде, примену адекватне кредитне политике реално је очекивати само од банака које пољопривреду имају за циљну групу клијената. Нереално је очекивати од осталих банака значајнија прилагођавања пољопривреди јер већина банака као циљну групу има кредитно способне клијенте, без обзира на делатност којом се баве. Из наведеног следи закључак да само кредитно способни пољопривредни произвођачи, са квалитетним финансијским показатељима, могу бити интересантни за банке. Све остало спада у домен решавања проблема опстанка на тржишту што банке не могу прихватити јер су оне, као и сви други привредни субјекти, профитабилне институције чији задатак није решавање макроекономских и аграрних проблема у друштву.

Основне специфичности које утичу на услове кредитирања и услове осталих кредитних облигација су:

1. Биолошки карактер производње и утицај природних фактора на резултате производње,
2. Сезонски карактер производње,
3. Спор обрт капитала,
4. Неуједначена економска оправданост (ефективност и ефикасност) између појединих линија производње.

1. Биолошки карактер производње и утицај природних фактора на резултате производње

Ове специфичности у многоме отежавају планирање производње и прихода. Из наведених разлога знатно је већи ризик улазити у кредитне односе са пољопривредним произвођачима, него са осталим делатностима где је утицај непредвиђених (природних) фактора на резултате производње минималан. Због снажног дејства природних фактора на резултате производње и спорне ефикасности реализације средстава обезбеђења наплате, кредитори а првенствено банке, са посебном пажњом разматрају пласирање средстава у пољопривреду (примарну пољопривредну производњу). Ризичност пољопривредне производње услед дејства природних фактора повлачи за собом строже захтеве кредитора за обезбеђењем наплате потраживања.

Захтеви банака, као доминантних кредитора, могу се јавити у виду захтева за залогом покретне или непокретне имовине, гаранцијом другог привредног субјекта, складишницом на врсту и количину робе које банка одреди, осигурањем кредита, усева и плодова код осигуравајуће куће, итд.

Потреба за обезбеђивањем екстра средстава обезбеђења поскупљује кредитну облигацију кориснику кредита, што на крају негативно утиче на цену коштања производа и конкурентност на тржишту.

Полазећи од економске логике, природан гарант примарним пољопривредним произвођачима у процесу успостављања кредитних односа, требало би да буду прехрамбена и прерађивачка индустрија којима је примарна пољопривредна производња сировинска база. Интеграција примарне пољопривредне производње и прехрамбене и прерађивачке индустрије и заокруживање производног циклуса чинили би пољопривреду знатно конкурентнијом делатношћу са становишта оцене кредитне способности дефинисане од стране банака.

Интеграцијом пољопривреде не само да би се решио однос са банкама, него би пољопривреда почела да функционише као једна целина што би је потом учинило конкурентнијом у односу на надолazeћу страну конкуренцију.

2. Сезонски карактер производње

Сезонски карактер производње захтева одређену динамику улагања финансијских средстава. За разлику од осталих делатности које немају истакнуту потребу за одређеном динамиком ступања у

кредитне односе, домаћа пољопривреда тренутно има потребу за континуираним кредитним односима како са банкама, тако и са другим кредиторима (добављачи, лизинг компаније ...). Неопходност кредитних односа у пољопривреди намеће потребу егзактног дефинисања периода и висине потребних кредитних средстава за реализацију планиране производње. Прецизно дефинисани периоди и висина потребних кредитних средстава посебно су значајни за банке. На основу потребне динамике коришћења кредитних средстава коју пољопривредни произвођач (тражилац кредита) треба да достави, банка планира своју ликвидност и пласмане према другим тражиоцима кредита. Дефинисање динамике и висине потребних финансијских средстава спроводи се на бази:

- планиране структуре производње,
- технолошких карти планираних производњи и
- планираног кретања цена инпута.

Приликом пројектовања висине трошкова и динамике по којима ће се јављати одливи финансијских средстава, посебно треба нагласити “одливне врхове“, односно периоде када планирана структура производње захтева највеће финансијске одливе. CASH FLOW је потребно сачинити по линијама производње за које се траже кредитна средства, као и за систем у целини.

За пољопривредно предузеће веома је битно да динамику потреба за кредитним средствима планира за пословну, а не за производну годину. У противном, може се десити да се кредитна средства повуку у коришћење током јесени и да се отплата врши у месецима када нема реалних прихода (зимски месеци).

Овакав принцип коришћења кредитних средстава најлакше је реализовати ако се пословна година узме као репер за планирање где се први кредити од банака могу користити од марта, а враћати са бербом, односно жетвом. Наведени принцип важи за кредитне односе који служе за финансирање обртних средстава, док за финансирање основних средстава не важе.

3. Спор обрт капитала

Спор обрт капитала у пољопривреди чини ову производњу мање прилагодљивом на промене у окружењу него што је случај са осталим делатностима (индустрија, трговина, услужне делатности...). За разлику од осталих делатности у којима се процес производње може прекинути у било ком тренутку ради исправљања уочених грешака

или преласка на нови производни програм, започета пољопривредна производња се не може прекидати ради потребних корекција, а ако се и прекине, наредна производња се може засновати само у биолошки одређеном времену. Обрт капитала у ратарској производњи износи 0,9 са напоменом да уколико коначну наплату производа сматрамо крајем производног циклуса, обрт капитала је у нашим условима испод 0,9. Овако дуг производни процес захтева примерен период кредитних односа и период доспећа обавеза. Период одобравања банкарских кредита мора пратити период производње, односно мора бити од периода основне обраде до бербе тј. жетве.

Неповљан однос обрта капитала у пољопривреди и актуелних услова кредитирања, у одређеној мери може се ублажити постојањем производњи које имају бржи обрт и које током целе године одбацују континуиране приходе (производња млека, тов живине...).

4. Неуједначена економска оправданост (ефикасност и ефективност) између појединих линија производње

Неуједначена економска оправданост између појединих линија производње утиче на потребу да банке кредитори не могу имати исту кредитно- каматну политику према свим линијама производње. У пољопривреди постоје интензивне производње које захтевају већа финансијска улагања и екстензивне производње које захтевају мањи ниво улагања. На основу потребне висине улагања и вредности производње која се остварује, производне линије постижу одређену ефикасност и ефективност од којих би требало да зависе и услови кредитирања. Постоји разлика између ефективности и ефикасности у производњи житарица, индустријског биља, крмног биља, повртарске производње, сточарске производње, производње воћа, итд. Због различите „исплативости“ појединих линија производње, банке и то посебно оне које за циљну групу имају пољопривреду, морају да развију систем селективних каматних стопа. У таквом систему линије производње требало би да буду оптерећене прихватљивом каматном стопом која омогућава кредитирању производњи да оствари задовољавајућу економичност, а истовремено да банка од пласиране каматне стопе оствари приход.

Основна начела стицања кредитне бонитетности

А. Начело очувања текуће ликвидности

Одржавање текуће ликвидности омогућава систему да обавезе према повериоцима измирује у уговореним роковима. Одржавање текуће ликвидности система резултат је оптималног временског распореда и доспећа прихода и расхода који зависе од:

- структуре производње,
- планиране агротехнике,
- могућности реализације готових производа,
- кретања цена инпута и аутпута,
- наплате потраживања и сл.

Континуирано одржавање текуће ликвидности осим стварања позитивног финансијског ефекта битно је и за стварање имиџа и квалитета тржишне позиционiranости система.

Одржавање текуће ликвидности, као што је наглашено, представља могућност благовременог измиривања доспелих обавеза. У процесу измиривања доспелих обавеза потребно је дефинисати приоритете и онда вршити плаћања. Приоритети морају бити дефинисани на следећи начин:

1. Обавезе према држави (порези, доприноси...),
2. Обавезе према банкама и другим кредиторима са којима су дефинисане казнене камате за неблаговремено измиривање обавеза,
3. Обавезе према добављачима и осталим повериоцима са којима нису дефинисане казнене камате за неблаговремено измиривање обавеза,
4. Обавезе према систему (плате, аконтације, боловања, регреси...).

У наведеним приоритетима постоје одступања услед ситуација које се нису могле предвидети, односно које представљају шансу за систем у погледу смањивања трошкова и добијања одређених дисконта.

Поштовање начела одржавања текуће ликвидности подразумева постојање детаљног производно-финансијског плана за будући период, у којем је потребно дефинисати следеће параметре:

- потребна укупна улагања у планираном периоду,
- потребна улагања по појединим временском периодима,
- планирани рок измиривања кредитних обавеза,
- могућности и последице изостанка појединих улагања,
- планирани укупни приходи,
- планирани приходи по појединим временским периодима,
- планирана рочност наплате потраживања,
- процена реалности и нивоа наплате потраживања,
- процена губитка реалне вредности прихода услед одложене наплате потраживања у односу на реализацију производа,
- остало.

Након прецизног дефинисања свих неопходних параметара за вођење и одржавање текуће ликвидности система, потребно је направити пресек планираних прихода и потребних расхода.

Будући да је за пољопривреду карактеристична неуједначена годишња динамика прилива и одлива средстава, често се дешавају периоди када су приливи већи од тренутних потреба за трошењем новчаних средстава и обрнуто. Наведена констатација говори да се у таквим случајевима постојећи приливи распоређују на одливе који ће се јавити у будућности. Претходно тумачење је доста поједностављено, јер постојање вишка прилива производи низ питања.

- Да ли резервисањем вишка прилива новчана средства губе своју реалну вредност и у којем нивоу?
- Да ли се улагања у будућем периоду могу реализовати у садашњости и које су последице такве активности?
- Да ли орочавање вишка новчаних средстава у пословним банкама одржава реалну вредност новца?
- Да ли се вишак новчаних средстава може употребити у сврху учешћа на робним берзама?
- Колики је ризик екстерног ангажовања тренутног вишка новчаних средстава?
- Остало.

Одговоре на наведена, али и многа друга питања руководиоци система морају да имају јер у противном може доћи до губитка реалне вредности расположивих новчаних средстава, односно губитка средстава услед лоше процене улагања. Располагање са квалитетним екстерним информацијама први је предуслов правилног располагања новчаним средствима.

У условима када се новчана средства не могу сачувати у реалној вредности, у будућности се јавља њихов недостатак. Наведена ситуација је резултат кашњења у наплати потраживања, висока инфлација... Тада се за систем јавља потреба ступања у кредитне односе где до изражаја долази квалитет тржишне позиционираниости система.

Б. Начело очувања реалне вредности капитала и средстава

Начело очувања реалне вредности капитала и средстава чине активности (дефинисане пословном политиком система) усмерене на амортизацију фактора који деградирају вредности унутар система. Фактори који утичу на смањење вредности капитала и средстава система су:

- девалвација новчаних средстава,
- раст цена на мало,
- пасивне каматне стопе пословних банака,
- утицај времена на смањење вредности средстава и капитала,
- губитак на вредностима роба због рокова наплате потраживања наметнутих од стране тржишта,
- засићење тржишта робама и услугама карактеристичним за систем,
- опадање значаја делатности коју систем обавља,
- лош имиџ система,
- остало.

С обзиром на то да је пољопривреда стратешка делатност, губитак вредности система услед смањења тржишта, односно производње супститута пољопривредних производа није реално. Пољопривредни систем губи своју вредност капитала и средстава услед губитка вредности роба реализованих на тржишту, губитака који се остварују у пословању и застаривањем како опреме, тако и техничко-технолошких процеса.

Губитак вредности основних средстава – уколико одређени систем, па и пољопривредни, не врши инвестициона улагања и обнову основних средстава и техничко-технолошког процеса, дешава се да у датом тренутку остаје без функционалних основних средстава и са застарелом технологијом. Улагања у основна средства, као што су средства механизације, мелирациони системи, вишегодишњи засади, основно стадо, итд. не значи само потребу за одржавањем њихове функционалности, већ представља предуслов за раст и развој

система. У процесу преласка на тржишну економију и у условима све присутније домаће и иноконкурентије, недостатак улагања у основна средства и неопходну инфраструктуру чини да систем постепено губи конкурентност на тржишту, а самим тим и шансе за дугорочни опстанак. У протеклих двадесетак година домаћа пољопривреда није довољно улагала у основна средства и инфраструктуру што је утицало на минорне вредности пољопривредних система у процесу приватизације. У том процесу потенцијални купац, сем преузимања обавеза субјекта приватизације, има потребу за значајним инвестиционим улагањем. Наведена потреба је и обавеза у процесу приватизације и неопходност, да би се опстало и било конкурентно на тржишту.

Позитиван фактор у пољопривредним системима је земљиште које има релативно стабилну вредност, али и оно може бити деградирано у процесу приватизације уколико је систем остварио изразито негативне финансијске резултате. Претходно наведено је, нажалост, одраз већег дела пољопривредних субјеката који су приватизовани или чекају на процес приватизације. Системи који су имали квалитетан менаџмент и визију пословања и развоја вршили су улагања у основна средства и инфраструктуру. На тај начин је сачувана реална вредност система чиме су створени услови за квалитетну тржишну позиционираност како у земљи, тако и у иностранству.

Губитак вредности производа реализованих на тржишту – купопродајни односи не само у пољопривреди, већ и у целокупној привреди, функционишу највећим делом на принципима кредитног односа (одложено плаћање). Пољопривредни системи као примарног купца имају државу са којом, такође, улазе у кредитне односе. Држава се у тим случајевима поставља као корисник кредита. Нажалост, држава се није показала као уредан платиша у наведеним кредитним односима, па долази до парадокса када држава, као логичан замајац развоја аграра и креирања економског амбијента, својим неплаћањем утиче на даље урушавање пољопривреде. Продаја робе на одложено плаћање не значи и њену верификацију на тржишту. Роба је тржишно призната тек када се наплати, а степен њене признатости зависи од реалне наплаћене вредности.

У условима одложене наплате продатих производа систем губи на вредности и угрожава се економичност производње и текућа ликвидност. Од момента продаје до тренутка наплате, систем има следеће губитке:

- * губитак реалне вредности производа због девалвације новчаних средстава,
- * губитак реалне вредности производа због негативне промене цена инпута,
- * губитак реалне вредности производа због пропуштене потенцијалне добити услед демобилисаности средстава,
- * губитак реалне вредности производа услед губитка камате на депозитна средства која се могу остварити у пословним банкама,
- * губитак реалне вредности производа услед раста цена истог производа, итд.

Заштита реалне вредности продатих производа кроз одговарајуће уговорне клаузуле је оправдана у купопродајним односима два субјекта. Будући да је држава највећи купац пољопривредних производа заштитне клаузуле тешко егзистирају, па је неопходно да држава својом иницијативом учини да се производи пољопривредних произвођача не обезвређују у периоду од продаје до наплате производа.

В. Начело остваривања финансијске равнотеже

Начело остваривања краткорочне и дугорочне финансијске равнотеже има за циљ да краткорочне изворе финансирања усмери за потребе обртних средстава и одржавање текуће ликвидности, док је дугорочне изворе финансирања потребно усмерити за потребе основних средстава и инфраструктуре.

Краткорочни извори финансирања су:

- * готови производи у залихама,
- * недовршена производња,
- * краткорочна потраживања,
- * примљени аванси,
- * краткорочни кредити,
- * остало.

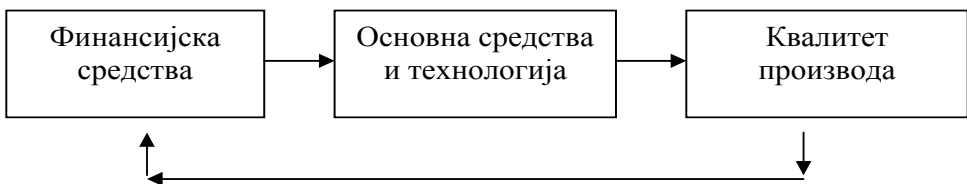
Дугорочни извори финансирања су:

- * дугорочни кредити,
- * дугорочна резервисања,
- * средства из докапитализације,
- * средства из заједничких инвестиционих улагања,
- * остало.

Уколико се краткорочне потребе система финансирају из дугорочних извора јавиће се краткорочни економски бољитак, јер ће систем имати релативно дуг временски период да отплати улагања са обртом мањим од једне године, што ће улагања чинити оправданим. Са друге стране, искоришћавањем дугорочних извора финансирања за краткорочне потребе систем остаје без средстава која могу иницирати и допринети квантитативном и квалитативном расту. Систем остаје без средстава чија рочност може поднети вишегодишњи период повраћаја уложених средстава (проширивање основног стада, подизање вишегодишњих засада, обнављање механизације, увоз мелирационог система...), и доводи себе у ситуацију да или не врши планирана улагања или искористи краткорочне изворе финансирања за дугорочна улагања.

У условима када се краткорочни извори финансирања користе за дугорочна улагања долази до тога да се трошкови финансирања измирују из текуће производње, а не из економског бољитка који се очекује од улагања. Наведена ситуација није проблематична за високо ликвидне системе. Међутим, у пољопривреди наведена ситуација доводи по правилу до потребе континуираног екстерног задуживања и уласка у кредитне односе свих врста. Екстерно задуживање је само по себи негативност коју треба избегавати или користити у оптималној мери, и које има своју горњу границу. Горња граница екстерног задуживања у директној је сразмери са квалитетом тржишне позиционираниости система и кредитном бонитетности.

Начело финансијске равнотеже можемо дефинисати као принцип према којем улагање кроз допринос економском бољитку система мора да подмири трошкове финансирања које је иницирало. Уколико се трошкови финансирања за дато улагање измирују из активности које нису предмет улагања, доводи се у питање могућност система да дочека оптималне економске резултате од остварених улагања. Очување финансијске равнотеже треба да буде императив система с обзиром на тржишне услове привређивања, јаку конкуренцију из иностранства и све мању спремност државе да административним мерама одржава привредне системе на тржишту.

Закључак

У процесу обављања пољопривредне производње постоје фактори који утичу један на другог и тек као целина дају жељени ефекат.

Без финансијских средстава нема адекватних основних средстава и технологије, а без тога нема ни квалитетне производње која је један од услова за располагање довољним обимом финансијских средстава. Прихватање и разумевање наведених корелација и правилно постављање циљева пословања, основни су предуслови тржишног опстанка, конкурентности и приближавања европским токовима. Веома је битно напуштање још увек доминантних стереотипова о обиму производње, приносима и површинама као мерилима успешности пољопривредног система, односно произвођача. Финансијска снага система у тржишним условима привређивања представља (без алтернативе) једини и неприкосновени показатељ квалитета система и његове тржишне позиционираниости. Наравно да на финансијску позицију утиче и квалитет производње, али и одабир производњи које се могу лако тржишно реализовати, правилно сегментирање тржишта и низ непроизводних активности које утичу на пуну тржишну афирмацију реализоване производње.

Приближавањем европским стандардима и све већим притиском страних инвеститора на домаћу пољопривреду, оптимално управљање финансијским средствима и остваривање задовољавајућег профита биће први параметри који ће систем позиционирати на тржишту.

Производња хране више не може бити циљ и пољопривредни систем не може се посматрати као објекат одржавања социјалне равнотеже. Пољопривредни системи постоје ради остваривања профита што је императив без алтернативе. Пољопривредне системе потребно је посматрати као и све друге профитне центре (трговина, индустрија, банке, осигуравајуће куће...), са напоменом да је производња хране само инструмент остваривања профита.

Уважавајући наведену констатацију, уколико се иде у крајност и уколико се не поштују претходно наведене корелативне везе, систем престаје да има карактер пољопривредног.

Литература:

1. Андрић, Ј. (1991): “Трошкови и калкулације у пољопривредној производњи”, Пољопривредни факултет, Београд.
2. Бјелица, В. (1997): “Проблеми финансирања аграрне производње (не)актуелна тема”, Зборник радова са научног скупа „Трошкови, цене и паритети у пољопривреди“, Нови Сад.
3. Новковић, Н. (1996): “Планирање и пројектовање у пољопривреди”, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
4. Новковић, Н. (1998): “Менаџмент пољопривредне производње”, ПТЕП бр. 1-2, Нови Сад (13-15).
5. Новковић, Н., Родић, В. (1998): “Утицај финансирања на ниво интензивности пољопривредне производње”, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
6. Новковић, Н., Шомођи, Ш. (1999): “Агроменаџмент”, ПКБ центар за информисање, Београд.
7. Васиљевић, А. (2001): “Модели финансирања основних ратарских усева”, магистарски рад, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
8. Васиљевић, А. (2004): “Утицај висине каматних стопа на оптималну структуру пољопривредне производње”, докторски рад, Пољопривредни факултет, Нови Сад.

EARNING CREDITORS' TRUST AS AN OBJECTIVE AND A PREREQUISITE FOR THE FUTURE SURVIVAL OF AGRICULTURAL BUSINESSES

Abstract: The primary goal of agriculture is to make profit, and the main purpose is to produce food. Economic and financial power of an agricultural manufacturer is the basic parameter that determines its market position and recognition in the circumstances of market economy and growing foreign competition. Given the current state of local agriculture, crediting has become the necessary prerequisite for agricultural businesses to operate on a regular basis. Crediting involves arrangements with suppliers, leasing companies, banks and other participants in the payments system. In the process of establishing credit arrangements with

agricultural businesses, there are several important factors that determine the quality and terms of crediting. Those are: the biological feature of manufacturing and a strong influence of natural factors on manufactured products, the seasonal feature of manufacturing, slow capital turnover and an unequal feasibility of various manufacturing lines. Obtaining a high credit score is not an action, but a process in which a business creates its own image. The better market position and higher credit ratings of a business, the more favourable credit arrangements it is likely to obtain (it is less risky to invest into businesses with higher credit scores). In the process of acquiring a high credit score it is necessary to follow a number of important rules, such as: the principle of maintaining assets liquidity, the principle of maintaining the real capital value and the principle of achieving financial balance.

Key words: agriculture, credit score, credit, finance.